

Corona doet ons verstillen

Sinds ik in Rome woon, heb ik het er nooit zo stil geweten. Geen claxonnerende wagens, geen gezang uit de nabijgelegen bar, en ook de natuur lijkt er rustiger dan gewoonlijk. De lucht is er zuiverder dan voorheen en op straat ziet men alleen nu en dan een dame die de hond even buitenlaat. Wanneer de zon schijnt, zitten de mensen op hun terras, de enige plek die velen hebben om even aan de vier muren van hun niet te groot appartement te ontsnappen. Al drie weken zitten we in volledige *lockdown*, iets dat ik me voorheen moeilijk kon voorstellen wat dit kon betekenen. De eerste dagen was het organiseren van het huis: wie zou de boodschappen doen, hoe spreken we af met de kok, kan het huispersoneel nog komen? De door de traditie opgebouwde afspraken tussen de twee gemeenschappen die hier onder hetzelfde dak leven, moesten even worden bijgeschroefd. Geleidelijk aan ervaart men dat deze lockdown toch heel wat ingewortelde gewoontes aantast. Neen, even naar de stad om een boek te kopen bij de gekende Pauloni zit er niet meer in. Onze zondagse eucharistieviering bij de icoon *Salus Populi Romani* in de Santa Maria Maggiore, gevolgd door een wandeling in één van de nabijgelegen parken in Rome, moet eraan geloven. En ook al verlaten we in de week gewoonlijk alleen maar het huis voor afspraken of vergaderingen, die nu alle zijn weggefallen, alleen het gevoel dat we niet verder mogen dan de poort raakt ons psychologisch. Ook de geplande reizen moesten worden geannuleerd, en plots werd het me duidelijk dat een conferentie die ik aan het voorbereiden en uitschrijven was voor India, zeker niet zou doorgaan. Onze studenten zitten uren voor het scherm van hun pc, want de universiteiten zijn voor onbepaalde duur gesloten en de lessen worden op een ongecoördineerde wijze verdergezet op afstand. Ik zeg wel ongecoördineerd, want iedere professor denkt blijkbaar dat hij of zij de enige is die heel veel taken moet geven om de dreigende verveling bij de studenten te bestrijden. Neen, vervelen doen ze zich niet, wel zuchten dat ze amper voldoende tijd hebben om de vele lectuuroopdrachten af te werken. Gelukkig vinden ze wat afwisseling in de activiteiten die we voor hen in huis organiseren. Ons huis heeft er nog nooit zo kraaknet bij gelegen, de ramen nog nooit zo dikwijls gepoetst, en kelders opgeruimd en de bibliotheek geordend.

Maar buiten woedt het coronavirus, en dat moeten we proberen buiten te houden. Aan de buitendeur ligt een speciale mat doordrenkt met een ontsmettingsmiddel, en op verschillende plaatsen staan flessen met alcohol. Dat we ze voortdurend moeten aanvullen, getuigt dat ze veelvuldig worden gebruikt. Er worden afspraken gemaakt

hoe we op een veilige wijze de afwas kunnen doen. Afstand houden is een nieuw begrip, natuurlijk niet zo moeilijk voor celibatairen die niet gewoon zijn mekaar te knuffelen. Maar voor Italianen ligt dit wel moeilijker, want ze zijn gewoon om mekaar met twee kussen te begroeten. De gesprekken gaan voor 90 % over corona. Hoeveel doden hebben we vandaag in Italië? Hoelang zullen we nog in deze lockdown moeten blijven? Hoe zit het in andere landen? Is het waar dat de medicatie tegen malaria ook zou helpen tegen corona? Hoe zat het nu met die quarantaine die voor het eerst in Venetië werd ingevoerd om te proberen de pest in te dammen? Zowel de burgerlijke als de kerkelijke overheden zenden ons geregeld heel concrete aanwijzingen met de vraag deze in de praktijk strikt na te leven. Neen, we hadden niet onmiddellijk verwacht dat onze Italiaanse burgers die zo stipt gingen opvolgen. Met hun mentaliteit van jaknikken, maar tegelijk eraan toevoegend *ma non troppo* - wat vrij vertaald betekent: niet overdrijven - kunnen we niet anders dan hen bewonderen voor hun mentale ommekeer in deze ongewone tijden.

We denken aan die vele slachtoffers die er nog dagelijks bijkomen, aan die mensen die op een ellendige wijze en in eenzaamheid moeten sterven. Zojuist zag ik nog beelden van Bergamo, waar een parochiepriester helemaal alleen de laatste gebeden uitspreekt over niet minder dan twintig kisten, twintig mensen die alleen maar medisch personeel naast zich zagen, gekluisterd aan sondes en beademingstoestellen, en het tijdelijke met het eeuwige wisselden en die nu zonder de aanwezigheid van hun familie na dit kort gebedsmoment met een legertruck naar het kerkhof zullen worden afgevoerd. Daar kan niemand onbewogen bij blijven.

En dan het ziekenhuispersoneel, dat zich voor onmogelijke situaties bevindt en het amper zelf nog aankan en met de voortdurende angst rondloopt om zelf niet gecontamineerd te worden. De witte vlaggen die de bevolking op vele plaatsen uithangt mag hen aanmoedigen, maar neemt de zwaarte van hun taak niet weg.

Op zondag 22 maart zagen we paus Franciscus als een eenzame pelgrim van Santa Maria Maggiore tot aan San Marcello wandelen, startend bij de afbeelding die door de Romeinen zo geliefd is, de al genoemde *Salus Populi Romani*, om te eindigen bij het pestkruis dat in de San Marcellokerk hangt en dat tijdens de pest in Rome door de straten werd gedragen. Hetzelfde kruis stond op vrijdag 27 maart op het Sint-Pietersplein, waar dezelfde eenzame paus voor een verlaten plein een aanbidding hield en zowel bij de afbeelding van de Madonna en het kruis in stilte bad vooraleer de zegen *Urbi et Orbi* uit te spreken, de zegen die normaal alleen maar op Kerstmis en op Pasen klinkt. Deze pauselijke zegen is over de stad en de hele wereld en heeft nooit zo intens geklonken als nu.

Corona confronteert ons met onze fragiliteit. Het is een onzichtbare vijand die ons bedreigt en die onze gewaande zekerheden doet wankelen. Het is treffend dat de Italiaanse eerste minister welbewust het woord *oorlog* in de mond neemt wanneer hij de zoveelste maatregel aankondigt. We zijn in oorlog tegen een onzichtbare vijand, en

dit maakt ons zo onzeker, want door de willekeur waarmee de vijand zich verplaatst moeten we voortdurend onze strategieën aanpassen. Er werden al vele zogenaamde wetenschappelijk onderbouwde theorieën gepubliceerd die de volgende dag totaal ondergraven werden. De mens die dacht steeds meer alles in handen te hebben, moet nu bekennen dat hij tegen deze onzichtbare vijand, die alleen met de microscoop te ontwaren is, niet is opgewassen. Is dat de les die deze vijand ons wil leren: dat we mens moeten blijven, schepsel en goede beheerder van wat ons in handen is gegeven en niet de verwaande heer en meester van het geschapene, de mens inbegrepen? Waar zitten we nu met al onze plannen, onze berekeningen, onze goedgevulde bankrekeningen wanneer plots het coronavirus aan de deur staat en dit alles in één seconde wegveegt, tot een illusie maakt? *Gedenk, o mens, dat ge stof zijt en tot stof zult wederkeren*, klonk het vroeger bij het ritueel van de asoplegging op Aswoensdag. Theologisch klopt het niet dat we tot stof wederkeren, want we geloven in het volle leven in de verrijzenis, in de opstanding van lichaam en ziel, maar de verwijzing naar het stof en de as die we op het hoofd meekrijgen, is wel heel toepasselijk bij deze pandemie. Het confronteert ons echt met onze vergankelijkheid als mens in deze wereld, met het feit dat we hier geen blijvende woning hebben, dat alles wat we hier opbouwen eens zal vergaan. Fragiliteit is een woord dat velen van ons uit hun woordenschat hadden geschrapd en dat nu opnieuw eraan zal toegevoegd moeten worden. Het zal ons onwillekeurig begeleiden om de werkelijkheid anders te bekijken, anders ermee om te gaan en hopelijk ook andere prioriteiten te leggen. Het kan ons ook helpen anders te gaan kijken en om te gaan met mensen die met een ernstige fragiliteit moeten leven: mensen met een handicap, mensen met een chronische ziekte, mensen die heel vlug als nutteloos in de maatschappij worden afgeschreven. Natuurlijk, als we dit alles niet te vlug vergeten, want ook dat is typisch menselijk: dat we de lessen uit het verleden zo vlug in de vergeetput stoppen om ons opnieuw ten volle over te geven aan onze drang naar meer macht, meer geld, meer genot.

De pandemie, die nu echt een mondiale omvang heeft genomen, is ook een roep tot grotere solidariteit. Ook dat wil corona ons leren. De solidariteit bestaat erin dat landen elkaar helpen, dat miljarden plots vrij kunnen komen om zowel de huidige gezondheidszorg te ondersteunen als de totaal ontwrichte economie naderhand te herstellen. Het bestaat erin dat mondklappers worden aangevoerd en tot zelfs in de gevangenissen worden gemaakt. En natuurlijk is er geen grotere solidariteit te beschrijven dan bij die vele gezondheidswerkers, die nu met het gevaar van hun eigen leven zich voor anderen blijven inzetten, en ook zij die de vele nevendiensten heel getrouw blijven vervullen, want ze willen hun medemens in nood niet in de steek laten. Iedere morgen hoor ik om 4 uur de vuilniswagen door onze straat trekken om dit niet begeerlijke opkuiswerk trouw te blijven vervullen. We hebben afgelopen zomer hier in Rome gezien en geroken wat het betekent wanneer deze mensen omwille van een staking even de boel lieten liggen. Deze mensen worden soms vergeten in ons lijstjes van wie nu uitblinkt in solidariteit. En van onze broeder die dagelijks naar het grootwarenhuis trekt om er de nodige inkopen te doen, hoor ik hoe het kassapersoneel

daar trouw op post blijft en met veel geduld de vele klanten vriendelijk blijft bedienen. Solidariteit uit zich hier in het verrichten van het kleine goede, zoals Levinas het ooit zo treffend uitdrukte. Maar ook het stipt naleven van de opgelegde maatregelen getuigt van een solidariteit: we willen elkaar niet ziek maken, we willen er echt zijn voor elkaar in deze benarde tijden. Ten slotte kunnen we ook onze eigen opgelegde eenzaamheid beleven in solidariteit met die velen die in de bejaardentehuizen, in de ziekenhuizen of in hun klein appartementje de afwezigheid van hun geliefden als zeer pijnlijk ervaren en beleven. Het is eerder een spirituele solidariteit die we hier kunnen ontwikkelen, en daarmee een zin geven aan hetgeen we wellicht heel spontaan als een negatieve beperking van onze vrijheid ervaren.

Er is niemand die niet geconfronteerd wordt met deze crisis, en ieder wordt uitgenodigd om op een heel persoonlijke wijze een antwoord erop te geven. Velen worden opgevorderd om heel direct ermee bezig te zijn, denken we bijvoorbeeld aan de wetenschappers die nu onverdroten op zoek zijn naar een vaccin en een geschikte therapie. Maar ook zij die genoopt zijn om gewoon binnen te blijven om ervoor te zorgen dat de verdere verspreiding kan worden beheerst, worden uitgenodigd om dit als een specifieke verantwoordelijkheid te zien. Het kunnen momenten worden dat men dichter en intenser met mekaar zal gaan leven, dat men meer van mekaar zal moeten gaan verdragen, omdat men niet op de vlucht kan gaan voor mekaar en weg van mekaar. Voor sommigen zal de opgelegde afstand juist een grotere nabijheid doen groeien, een gevoel dat we elkaar echt nodig hebben, een herontdekking hoeveel we voor elkaar toch wel mogen betekenen. Op spiritueel vlak worden we opgeroepen om op een andere wijze anderen nabij te zijn. Wat we niet kunnen doen als lichamelijk werk van barmhartigheid, het zorgen voor hen die ziek zijn en zelfs hen bezoeken, kunnen we nu transformeren in een spiritueel werk van barmhartigheid, het bidden voor allen, voor de levenden en de doden. Wanneer het lichamelijk nabij zijn niet meer kan, krijgt deze spirituele nabijheid meer groeikans. Het is opvallend hoe zelfs de vroegere zogenaamde pestheiligen opnieuw tevoorschijn worden gehaald: de Heilige Sebastiaan, de Heilige Rochus en de Heilige Rosalia. Er schijnt nu zelfs een Heilige Corona te hebben bestaan, met relieken in de dom van Aken, die speciaal tegen de besmettelijke ziekten werd aangeroepen en die door het stof van de tijd letterlijk was vergeten en nu onder dat stof is tevoorschijn gehaald.

Hoe zal de wereld er na corona uitzien? Hoe zal ons leven eruit zien? We kunnen het vandaag nog niet zeggen, want we zitten er nog volop in, we weten zelfs niet voor hoelang nog. We moeten vandaag geen plannen maken voor onze vakantie, want misschien zal die er dit jaar niet komen. Het leert ons dat dit alles niet essentieel is voor ons leven, en zoals met de vakantie verliezen veel zogenaamde essentiële zaken hun gewicht. In de stilte die ons wordt opgelegd en die rondom heerst, groeit het besef dat we het inderdaad met heel wat minder kunnen. Het doet me onwillekeurig terugdenken aan een recent bezoek aan Ethiopië, waar ik op nieuwjaarsdag met een priester van Gambella aan de grens van Zuid-Soedan enige dorpen bezocht. Het werd

een nieuwjaarsdag die ik niet gauw zal vergeten. Deze mensen zullen nooit denken aan hun vakantie, maar alleen hoe ze voldoende eten zullen hebben voor de volgende dag. Ik ging met hen naar de stroom waar de mannen aan het vissen waren, de vrouwen hun schamele kleren aan het wassen waren en de kinderen zoals overal aan het ploeteren waren. Hier dacht men helemaal anders over wat essentieel is in het leven. Ik besloot dit bezoek bij een Italiaanse priester uit Milaan die er nu een jaar verbleef en had gekozen om een paar jaar het leven van deze mensen te delen. Hij deelde in hun soberheid, maar ook in het hervonden geluk in heel kleine, eenvoudige zaken. *Ben je niet eenzaam hier, zo ver weg van uw geliefden?*, vroeg ik hem. Ja, soms was het hard om te dragen, dat kon hij niet ontkennen, maar hij had hier iets ontdekt wat hij al lang had verleerd: het belang van het kleine goede. En dat kleine goede was op dat moment dat jongetje dat aan zijn deur kwam schreien omdat het zijn voet had verwond en dat door deze priester getroost werd die de wonde verzorgde op een in onze ogen erg onhandige manier. Maar het kleine goede was er gebeurd: het kind hield op met schreien en in de ogen van de priester straalde iets van een intens gevoel dat hij hier zijn priester-zijn, en eigenlijk zijn medemens-zijn, op een heel concrete wijze gestalte aan het geven was. In zijn eenvoudig kerkje was hij op een even onhandige en in onze ogen weinig artistieke wijze een kruisweg aan het schilderen. Er was nog een open plek, dat was voor de verrijzenis dichtbij het tabernakel. Met Pasen zal hij zeker dit laatste tafereel hebben afgewerkt, maar ik gis hoe dit er zou kunnen uitzien. Want wellicht zal dit steeds een van de moeilijkste tafereelen blijven om in vorm en kleur en zelfs in woorden uit te drukken. Maar we mogen het wel in ons hart beleven wat het betekent mensen te zijn die op weg zijn naar die verrijzenis. Misschien zal de dag dat we horen dat de wereld coronavrij is en dat we opnieuw onze huizen in alle vrijheid mogen verlaten, iets van die verrijzenisvreugde mogen teweegbrengen. Wie had ooit gedacht om de veertigdagentijd dit jaar als gevangenen in eigen huis te moeten doorbrengen! En wellicht zullen we ook Pasen slechts met een ingehouden vreugde mogen vieren. Maar toch zal het ons zeggen dat er leven is na corona, zoals er ook leven is na de dood. Het moge ons een troost en ook een aanmoediging zijn om ons niet door de angst te laten grijpen. Met dit beeld sprak ook paus Franciscus in zijn homilie voor het lege Sint-Pietersplein, maar gericht aan de hele wereld, verwijzend naar de storm op het meer terwijl Jezus rustig ligt te slapen op de steven van de vissersboot. *Waarom zijt ge zo bang? Hoe is het mogelijk dat ge nog geen geloof bezit?* (Mc. 4, 40). Het was Jezus' antwoord op de noodkreet van de apostelen die nu ook onze noodkreet is: *Meester, raakt het U niet dat wij vergaan?* (Mc. 4, 38). En met één gebaar bedwong Hij de wind en het werd volmaakt stil. Nu is het paradoxaal de stilte om ons heen, veroorzaakt door corona, die ons onrustig en angstig maakt. Maar misschien helpt dit ons om te groeien in die innerlijke stilte, innerlijke vrede en rust die alleen de Heer ons kan geven. Daarom herhalen we de titel van deze overweging: inderdaad, corona helpt ons om te verstillen.

Broeder René Stockman

Generale overste van de Broeders van Liefde